

ПСИХОЛОГІЯ І СОЦІОЛОГІЯ
У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ НАУКИ

УДК 159.923:378-056.45

<https://doi.org/10.28925/2311-2409.2026.4513>**Музика О.Л.,**

кандидат психологічних наук, професор,
завідувач лабораторії психології обдарованості
Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України
ol.muzyka@psychology-naes-ua.institute

ORCID id: 0000-0001-9808-6727

Музика О.О.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри освітології та психолого-педагогічних наук
Факультету педагогічної освіти
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
o.muzyka@kubg.edu.ua

ORCID id: 0000-0002-3062-1989

**ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ САМОРОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ СТУДЕНТІВ
У СКЛАДНІЙ ЖИТТЄВІЙ СИТУАЦІЇ**

Анотація. *Складна життєва ситуація, зумовлена російсько-українською війною, утруднює процеси саморозвитку в студентському віці. Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей взаємозв'язків між психологічними чинниками, що сприяють саморозвитку обдарованих студентів. Досліджувалися обдаровані студенти мистецьких спеціальностей (експериментальна група, n=41) та студенти контрольної групи (n=67). У дослідженні використовувалися: Шкала психологічного добробуту (С. Ryff, 1989), Профіль професійної самоефективності студентів (О.О. Музика, 2020), Профіль ціннісної взаємодії обдарованої особистості (О.Л. Музика, 2025). За результатами факторного аналізу емпіричних даних отримано модель саморозвитку обдарованої особистості у складній життєвій ситуації, що об'єднала три основні чинники: психологічний добробут, професійну самоефективність та ціннісну взаємодію. Встановлено, що обдаровані студенти мають нижчі показники психологічного добробуту, ніж студенти контрольної групи. Виявлено кореляційні зв'язки між показниками психологічного добробуту і професійної самоефективності, які дозволяють розглядати останню як чинник, що сприяє збереженню спрямованості на саморозвиток обдарованих студентів у складній життєвій ситуації. Встановлено, що в ціннісній взаємодії обдарованих студентів із соціальним оточенням переважає агресивний стиль, який поглиблює ціннісну конфронтацію і може призводити до інволюції обдарованості. Виявлено взаємозв'язки поцінування з такими показниками психологічного добробуту та професійної самоефективності як автономія, самоосвіта й саморозвиток, рефлексія й особисті стандарти. Результати дослідження можуть бути покладені в основу програм розвитку асертивної взаємодії, яка запобігає ціннісним конфліктам та сприяє саморозвитку обдарованих студентів у складних життєвих ситуаціях.*

Ключові слова: асертивна взаємодія; обдарована особистість; професійна самоефективність; психологічний добробут; складна життєва ситуація.

© Музика О.Л., Музика О.О., 2026

© Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2026

Вступ. У низці психологічних досліджень показано, що в складній життєвій ситуації, пов'язаній з війною, багато людей згортають свої життєві плани і вдаються до стратегій виживання на противагу стратегіям особистісного й професійного саморозвитку (Музика, 2023; Shvay et al., 2025). Для обдарованих життєва ситуація по-справжньому складною стає тоді, коли зовнішні обставини позбавляють їх упевненості в можливостях досягнення поставлених цілей (Karakaş Misir & Thomas, 2026). Студенти мистецьких спеціальностей, особливості саморозвитку яких вивчалися у цьому дослідженні, вирізняються тим, що обраний ними шлях професійного розвитку ґрунтується на здібностях, які цілеспрямовано й наполегливо розвивалися впродовж тривалого часу, і на досягненнях, які, з одного боку, стали підставою ідентифікації їх як обдарованих, а з іншого, — основою для вибору студентами професії як засобу саморозвитку і реалізації життєвих проєктів.

Одним із показників, що свідчить про готовність обдарованих студентів розвиватися у складних життєвих ситуаціях, є психологічний добробут, розуміння якого близьке до екопсихологічної парадигми, в якій він розглядається як результат взаємодії людини з життєвою ситуацією, як спосіб організації власного життєвого простору (Швалб, 2021). Шкала психологічного добробуту містить субшкали, які можна розглядати як індикатори тенденцій вибору між виживанням чи саморозвитком, між збереженням спрямованості на розвиток екстраординарних здібностей чи інволюцією обдарованості.

Як показали дослідження, обдарованим студентам притаманна відкритість до досвіду (Ogurlu & Özbey, 2022) і довгострокове планування власного професійного й особистісного розвитку (Музика, 2018, 2020). Їхні життєві проєкти включають реалістичні довготривалі плани та досягнення проміжних результатів, які розраховані на близьку, середню та далеку перспективу. Психологічним показником, який дозволяє аналізувати спроможність особи виходити за межі складної життєвої ситуації, прогнозувати й проєктувати власний професійний та особистісний саморозвиток, є професійна самоєфективність.

У складній життєвій ситуації, зумовленій війною, спостерігається тенденція до пошуку підтримки близького оточення, насамперед членів родини і найближчих друзів (Музика, 2023). Для оптимізації соціальної взаємодії поступово створюється спільне ціннісне поле,

яке мало б мінімізувати виникнення конфліктних ситуацій. Водночас виникають ціннісні розбіжності між обдарованими, які докладають щоденних зусиль для розвитку здібностей, необхідних для реалізації довготривалих життєвих проєктів, й іншими людьми, орієнтованими на мінімізацію зусиль і спрямованими на виживання в поточній життєвій ситуації. Ці розбіжності можуть призводити до соціального тиску, впливу більшості на меншість, і, як наслідок, до втрати спрямованості на розвиток здібностей і обдарованості. Для збереження спрямованості мистецьки обдарованих студентів на розвиток власних здібностей у довгостроковій перспективі необхідний такий тип міжособистісної взаємодії, який би запобігав ціннісній уніфікації та сприяв збереженню ціннісної самоідентичності обдарованих осіб. Це — асертивна взаємодія, передумовою якої є особистісне визнання, основане на взаємному поцінуванні досягнень (Музика et al., 2023).

Проведений аналіз дозволяє висунути припущення про провідні чинники, що дозволяють обдарованим студентам зберігати спрямованість на саморозвиток обдарованості у складній життєвій ситуації: психологічний добробут, професійна самоєфективність і асертивна взаємодія з соціальним оточенням.

Мета статті — виокремити психологічні чинники саморозвитку обдарованих студентів у складній життєвій ситуації і з'ясувати особливості їх взаємозв'язку. **Завдання** полягають у розробленні факторної моделі саморозвитку обдарованих студентів та встановленні взаємозв'язків між показниками психологічного добробуту, професійної самоєфективності та ціннісної взаємодії обдарованих студентів.

Методика і вибірка дослідження. Для збору емпіричних даних були використані такі дослідницькі інструменти: Шкала психологічного добробуту (ШПД) (С. Ryff, 1989), Профіль професійної самоєфективності студентів (ППСС) (О.О. Музика, 2020), Профіль ціннісної взаємодії обдарованої особистості (ПЦВОО) (О.Л. Музика, 2025). Для збору емпіричних даних використано е-платформу «Обдарованість TEST ONLINE» (Muzyka et al., 2022). Статистична обробка даних здійснювалася з використанням комп'ютерної програми STATISTICA 10.0. Дослідженням, яке проводилося у жовтні-листопаді 2025 року в Київському столичному університеті імені Бориса Грінченка, було охоплено 108 студентів (експериментальна група (n = 41), контрольна група (n = 67)). Студенти експериментальної групи відрізнялися від кон-

трольної групи тим, що мали визнані досягнення у розвитку власних здібностей.

Виклад основного матеріалу. Факторна модель взаємодії чинників саморозвитку обдарованих студентів. У результаті факторного аналізу показників психологічного добробуту, професійної самоефективності та ціннісної взаємодії було отримано модель, яка візуалізує співвідношення чинників саморозвитку обдарованих студентів у складній життєвій ситуації (див. Рисунок 1).

Виокремилосся три фактори. Перший фактор (29% дисперсії) утворюють всі показники субшкал психологічного добробуту: самоприйняття (Са) ($\rho=0,90$), управління ситуацією (УС) ($\rho=0,85$), позитивні стосунки (ПС) ($\rho=0,84$), цілі в житті (ЦЖ) ($\rho=0,81$), автономія (Ав) ($\rho=0,79$), особистісне зростання (ОЗ) ($\rho=0,76$). До другого фактору (26% дисперсії) увійшли показники професійної самоефективності, за винятком ЛЦМ (лідерство, цілі і мотиви професійної діяльності), що корелює на незначимому рівні. Змістову основу цього фактору складають: ціннісний досвід (ЦД) ($\rho=0,85$) і стійкість до невдач, долання і воля (СНДВ) ($\rho=0,87$). Третій фактор (16% дисперсії) утворюють показники ціннісної взаємодії, але лише один із них — індекс агресії (Іа) — корелює з фактором на значимому рівні ($\rho=0,80$).

Виокремлені фактори мають низькі взаємні кореляційні зв'язки, що можна інтерпретувати як утворення двох відокремлених одна від

одної сфер регуляції особистісно-професійного розвитку: навчально-професійної та сфери психологічного добробуту. Третій фактор, який утворюють показники ціннісної взаємодії, має занизькі зв'язки з першими двома, щоб їх поєднувати. Крім того, у факторній моделі виявилися незначимими два важливі для саморозвитку компоненти — ЛЦМ, який має бути спрямований на реалізацію життєвих проєктів, та поцінування (Іп), що є основою асертивної взаємодії. У зв'язку з цим виникає необхідність детально розглянути результати кореляційного аналізу, щоб відшукати місточки для об'єднання відокремлених сфер у цілісну регуляційну систему, яка дозволяла б обдарованим студентам реалізувати потенціал саморозвитку.

Психологічний добробут обдарованих студентів. У Таблиці 1 показано, що середні показники психологічного добробуту в студентів мистецьких спеціальностей дещо нижчі, ніж у студентів контрольної групи (індекс психологічного добробуту (ІПД) 326,49 і 332,33 відповідно). Виражені відмінності середніх значень спостерігаються за субшкалами УС (управління ситуацією), ОЗ (особистісне зростання) та ЦЖ (цілі в житті), що може засвідчувати негативний вплив війни на психологічний добробут і прогнозовані перспективи саморозвитку обдарованих студентів у складній життєвій ситуації. Найбільша різниця між двома групами студентів спостерігається за показниками шкали ПС (позитивні стосунки).

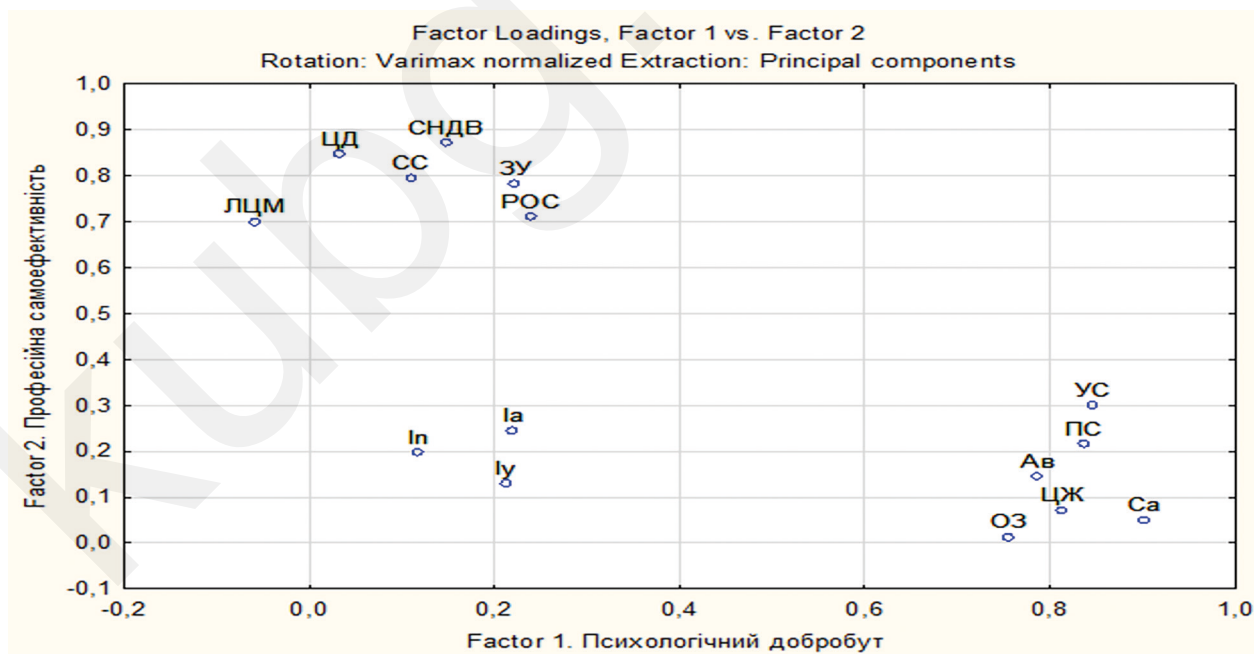

Рис. 1. Факторна модель взаємодії чинників саморозвитку обдарованих студентів у складній життєвій ситуації

СЕРЕДНІ ЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОБРОБУТУ

	ПС	Ав	УС	ОЗ	ЦЖ	Са	ІПД
Студенти мистецьких спеціальностей (n=41)							
M	56,16	54,56	55,90	54,96	52,34	52,61	326,49
CD	5,95	4,29	3,84	3,61	4,06	4,37	20,87
Студенти контрольної групи (n=67)							
M	59,10	54,58	56,0	55,91	53,86	52,86	332,33
CD	7,26	5,86	4,31	4,24	5,06	5,24	23,55

Загалом отримані емпіричні результати підтверджують припущення про деструктивний вплив ціннісних відмінностей із контактним оточенням на психологічний добробут, а, отже, й на перспективи саморозвитку обдарованості студентами мистецьких спеціальностей.

Співвідношення числа студентів з високим рівнем психологічного добробуту в експериментальній (26,8 %) і контрольній (37,3 %) групах також ілюструє виявлену тенденцію (див. Рисунок 2).

Крім того, різниця між кількістю студентів, які орієнтуються на позитивні стосунки (в експериментальній групі — 17,1 %, у контрольній — 35,8 %), підтверджує наше припущення про те, що прагнення до безконфліктних стосунків у складній життєвій ситуації є превалюючим, з одного боку, а з іншого, — воно може девальвувати життєві цінності обдарованих студентів.

Взаємозв'язки показників ціннісної взаємодії, психологічного добробуту та професійної самоефективності. У взаємодії людей, які перебувають у складній життєвій ситуації і мають різні цінності, виокремлюються три основні страте-

гії: уникання, агресивне відстоювання власних цінностей, поцінування інших людей. Остання є основою справжнього асертивного спілкування, яке виключає маніпулювання іншими чи оформлене в культурні рамки ігнорування.

Обдаровані студенти продемонстрували в середньому вищий індекс поцінування, проте очевидно, що цей результат отримано за рахунок високих показників обмеженого числа осіб. Результати факторного і кореляційного аналізу показують, що ціннісна взаємодія обдарованих студентів із соціальним оточенням основана на агресивному відстоюванні власних поглядів на життя (див. Таблицю 2).

індексом психологічного добробуту на значимому рівні корелює лише один із параметрів ціннісної взаємодії — агресія ($\rho = 0,42$). Цей показник також має тісні кореляційні зв'язки з окремими субшкалами психологічного добробуту: ПС ($\rho = 0,46$) та Ав ($\rho = 0,42$). Із позитивними стосунками корелює й уникання ($\rho = 0,43$). Ці дані підтверджують припущення про існування ціннісних розбіжностей між обдарованими та їхнім оточенням, що викликані складною життєвою ситуацією.

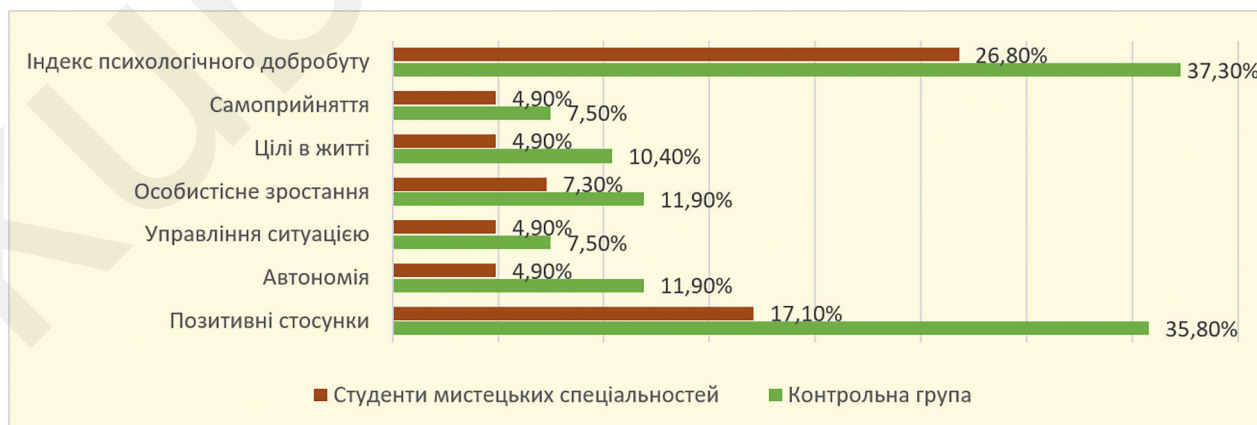

Рис. 2. Порівняння числа студентів з високим рівнем показників психологічного добробуту в експериментальній та контрольній групах (у %)

МАТРИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА МЕТОДИКАМИ ПЦВОО І ШПД

	Показники ціннісної взаємодії			Показники психологічного добробуту						
	Var1 Іп	Var2 Іа	Var3 Іу	Var4 ПС	Var5 Ав	Var6 УС	Var7 ОЗ	Var8 ЦЖ	Var9 Са	Var10 ІПД
Var1 Поцінування	1,00	0,44	0,15	0,20	0,40	0,24	0,33	0,15	0,19	0,29
Var2 Агресія	0,44	1,00	0,50	0,46	0,42	0,32	0,39	0,14	0,40	0,42
Var3 Уникання	0,15	0,50	1,00	0,43	0,35	0,22	0,38	0,25	0,12	0,34
Var4 Позитивні стосунки	0,20	0,46	0,43	1,00	0,66	0,81	0,78	0,63	0,75	0,91
Var5 Автономія	0,40	0,42	0,35	0,66	1,00	0,64	0,69	0,66	0,79	0,86
Var6 Управління ситуацією	0,24	0,32	0,22	0,81	0,64	1,00	0,71	0,56	0,79	0,88
Var7 Особистісне зростання	0,33	0,39	0,38	0,78	0,69	0,71	1,00	0,47	0,63	0,83
Var8 Цілі в житті	0,15	0,14	0,25	0,63	0,66	0,56	0,47	1,00	0,66	0,77
Var9 Самоприйняття	0,19	0,40	0,12	0,75	0,79	0,79	0,63	0,66	1,00	0,90
Var10 Індекс психол.добробуту	0,29	0,42	0,34	0,91	0,86	0,88	0,83	0,77	0,90	1,00

Із Уникання взаємодії й агресивне відстоювання власних цінностей ведуть до загострення ціннісних конфліктів, до самоізоляції, що у свою чергу може спричинити інволюцію обдарованості. Обнадійливою є кореляція, хоча й незначима, між поцінуванням і автономією ($\rho = 0,40$), що варто враховувати у розробленні тренінгових програм.

Агресія як стиль ціннісної взаємодії має значимі кореляційні зв'язки із загальним

показником професійної самоефективності та з показниками більшості субшкал (див. Таблицю 3).

На перший погляд парадоксально виглядає кореляція агресії та поцінування ($\rho = 0,42$), але схоже, що безкомпромісний стиль взаємодії, оснований на відстоюванні власних поглядів без урахування інтересів інших, у молодіжній субкультурі розцінюється як позитивна характеристика особи.

Таблиця 3

МАТРИЦЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗА МЕТОДИКАМИ ПЦВОО І ППС

	Показники ціннісної взаємодії			Показники професійної самоефективності						
	Var1 Іп	Var2 Іа	Var3 Іу	Var4 ЛЦМ	Var5 ЗУ	Var6 РОС	Var7 СНДВ	Var8 СС	Var9 ЦД	Var10 ПСЕ
Var1 Поцінування	1,00	0,42	0,01	0,37	0,07	0,27	0,22	0,47	0,35	0,31
Var2 Агресія	0,42	1,00	0,38	0,53	0,45	0,49	0,16	0,48	0,52	0,51
Var3 Уникання	0,01	0,38	1,00	0,32	0,21	0,44	0,21	0,22	0,39	0,35
Var4 Лідерство, цілі, мотиви	0,37	0,53	0,32	1,00	0,58	0,66	0,56	0,54	0,70	0,81
Var5 Здібності й упевненість	0,07	0,45	0,21	0,58	1,00	0,58	0,60	0,45	0,51	0,81
Var6 Рефлексія, ос.стандарти	0,27	0,49	0,44	0,66	0,58	1,00	0,52	0,61	0,80	0,82
Var7 Стьйкість до невдач	0,22	0,16	0,21	0,56	0,60	0,52	1,00	0,68	0,75	0,80
Var8 Самоосвіта і саморозвиток	0,47	0,48	0,22	0,54	0,45	0,61	0,68	1,00	0,88	0,79
Var9 Ціннісний досвід	0,35	0,52	0,39	0,70	0,51	0,80	0,75	0,88	1,00	0,87
Var10 Заг. показник ПСЕ	0,31	0,51	0,35	0,81	0,81	0,82	0,80	0,79	0,87	1,00

Відправним пунктом для здійснення психологічних впливів можна обрати пару показників — поцінування та самоосвіта і саморозвиток (СС) ($\rho = 0,47$). Також можна використати пару — уникання та рефлексія й особисті стандарти (РОС) ($\rho = 0,44$). Загалом планування психологічних впливів має бути спрямоване на навчання обдарованих студентів поцінувати вміння і досягнення інших людей у тих галузях, які не збігаються з напрямками розвитку їхніх власних здібностей.

Висновки та перспективи досліджень. Результатом дослідження є факторна модель саморозвитку обдарованої особистості у складній життєвій ситуації, що об'єднала три чинники:

психологічний добробут, професійну самоєфективність та ціннісну взаємодію. З'ясовано, що обдаровані студенти мають нижчі показники добробуту, ніж студенти контрольної групи. Тісний кореляційний зв'язок між психологічним добробутом і професійною самоєфективністю дозволяє розглядати останню як чинник, що сприяє збереженню спрямованості на саморозвиток обдарованих студентів у складній життєвій ситуації. Метою розвивальних програм має стати асертивна взаємодія, основана на взаємозв'язках поцінування з такими показниками психологічного добробуту і професійної самоєфективності як автономія, самоосвіта й саморозвиток, рефлексія й особисті стандарти.

ДЖЕРЕЛА

- Музыка, О. Л. (Ed.). (2020). Аксиогенез обдарованої особистості в освітньому просторі: монографія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 160 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723153/>
- Музыка, О. Л. (Ed.). (2018). Соціальна взаємодія і цінності обдарованої особистості: методичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 222 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714644/>
- Музыка, О. Л. (Ed.). (2023). Ціннісна підтримка розвитку обдарованої особистості в освітньому просторі. Психологічна технологія: практичний посібник. Київ: Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 237 с. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737267/>
- Музыка, О. Л., Музыка, О. О., & Никончук, Н. О. (2023). Розвиток асертивності обдарованих студентів у складних життєвих ситуаціях. *Modern systems of science and education in the USA, EU and other countries*, 16(1), 139-144. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737601>
- Швалб Ю. М. (Ed.). (2021). Еколого-психологічні детермінанти суб'єктивного благополуччя особистості: монографія. Київ-Львів: Видавець Кундельська, 234 с.
- Karakaş Mısırlı, S., & Thomas, M. (2026). Gifted but Misunderstood? An Interpretive Systematic Review of Gifted Education Policy, Practice, and Socio-Emotional Experience in England. *Journal of Intelligence*, 14(3), 34. <https://doi.org/10.3390/jintelligence14030034>
- Muzyka, O. L., Muzyka, O. O., & Osnadchuk, Y. O. (2022). Development of eplatform for psychological online testing of gifted senior pupils and students. *Information Technologies and Learning Tools*, 89 (3), 162-177. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4700>
- Ogurlu, U., & Özbey, A. (2022). Personality differences in gifted versus non-gifted individuals: A three-level meta-analysis. *High Ability Studies*, 33(2), 227-251. <https://doi.org/10.1080/13598139.2021.1985438>
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57:1069-1081.
- Shvay, R., Petrovska, I., Kushka, B., Sydorovych, O., & Mys'kiv, I. (2025). The relationship between teachers' psychological well-being, coping strategies and intolerance of uncertainty: a comparative study in poland and ukraine. *European Journal of Educational Research*, 14(3), 1031-1045. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.14.3.1031>

REFERENCES

- Muzyka, O. L. (Ed.). (2020). *Aksiogenez obdarovanoi osobystosti v osvithnomu prostori: monohrafiia* [Axiogenesis of a gifted personality in the educational space: A monograph]. Vydavnychiy Dim «Slovo». <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/723153/> [in Ukrainian].
- Muzyka, O. L. (Ed.). (2018). *Sotsialna vzaemodiia i tsinnosti obdarovanoi osobystosti: metodychnyi posibnyk* [Social interaction and values of a gifted personality]. Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/714644/> [in Ukrainian].
- Muzyka, O. L. (Ed.). (2023). *Tsinnisna pidtrymka rozvytku obdarovanoi osobystosti v osvithnomu prostori. Psykholohichna tekhnolohiia: praktychnyi posibnyk* [Value support for the development of a gifted personality in the educational space. Psychological technology: A practical manual]. Instytut psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737267/> [in Ukrainian].

Muzyka, O. L., Muzyka, O. O., & Nykonchuk, N. O. (2023). Rozvytok asertyvnosti obdarovanykh studentiv u skladnykh zhyttievnykh sytuatsiiakh [Development of assertiveness of gifted students in difficult life situations]. *Modern Systems of Science and Education in the USA, EU and Other Countries*, 16(1), 139–144. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/737601> [in Ukrainian].

Shvalb, Yu. M. (Ed.). (2021). *Ekoloho-psykholohichni determinanty subiektyvnoho blahopoluchchia osobystosti: monohrafiia* [Ecological and psychological determinants of subjective well-being of a personality: A monograph]. Vydavets Kundelska [in Ukrainian].

Karakaş Mısırlı, S., & Thomas, M. (2026). Gifted but Misunderstood? An Interpretive Systematic Review of Gifted Education Policy, Practice, and Socio-Emotional Experience in England. *Journal of Intelligence*, 14(3), 34. <https://doi.org/10.3390/jintelligence14030034>

Muzyka, O. L., Muzyka, O. O., & Osnadchuk, Y. O. (2022). Development of eplatform for psychological online testing of gifted senior pupils and students. *Information Technologies and Learning Tools*, 89 (3), 162–177. <https://doi.org/10.33407/itlt.v89i3.4700>

Ogurlu, U., & Özbey, A. (2022). Personality differences in gifted versus non-gifted individuals: A three-level meta-analysis. *High Ability Studies*, 33(2), 227–251. <https://doi.org/10.1080/13598139.2021.1985438>

Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57:1069–1081.

Shvay, R., Petrovska, I., Kushka, B., Sydorovych, O., & Mys'kiv, I. (2025). The relationship between teachers' psychological well-being, coping strategies and intolerance of uncertainty: a comparative study in poland and ukraine. *European Journal of Educational Research*, 14(3), 1031–1045. <https://doi.org/10.12973/eu-jer.14.3.1031>

Muzyka O.L., Muzyka O.O.

PSYCHOLOGICAL FACTORS IN THE SELF-DEVELOPMENT OF GIFTED STUDENTS FACING DIFFICULT LIFE SITUATIONS

Abstract. *The difficult life situation caused by the Russo-Ukrainian war hinders self-development processes among college students. The purpose of this article is to identify the characteristics of the interrelationships among psychological factors that contribute to the self-development of gifted students. The study involved gifted students majoring in the arts (experimental group, n = 41) and students in the control group (n = 67). The study utilized the Psychological Well-Being Scale (C. Ryff, 1989), the Profile of Students' Professional Self-Efficacy (O.O. Muzyka, 2020), and the Profile of Value Interaction of a Gifted Individual (O.L. Muzyka, 2025). Based on the results of factor analysis of the empirical data, a model of self-development of a gifted individual in a complex life situation was obtained, combining three main factors: psychological well-being, professional self-efficacy, and value interaction. It was found that gifted students have lower psychological well-being scores than students in the control group. Correlational relationships were identified between indicators of psychological well-being and professional self-efficacy, which allow the latter to be considered a factor contributing to the maintenance of a focus on self-development among gifted students in complex life situations. It was established that an aggressive style predominates in the value-based interaction of gifted students with their social environment, which deepens value-based confrontation and may lead to the involution of giftedness. Correlations have been identified between appreciation and such indicators of psychological well-being and professional self-efficacy as autonomy, self-education and self-development, reflection, and personal standards. The results of the study can serve as the basis for programs to develop assertive interaction, which prevents value conflicts and promotes the self-development of gifted students in difficult situations.*

Keywords: *assertive interaction; gifted students; professional self-efficacy; psychological well-being; difficult life situation.*

Стаття надійшла до редакції / Received: 10.04.2026

Прийнято до друку після рецензування / Accepted: 24.04.2026

Опубліковано онлайн / Available online: 30.05.2026